

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Сідельнікова І. В., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г.С. Сковороди*

*Солонун Н.М., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Постановка проблеми. Питання впровадження інновацій у виробничий процес підприємств різних форм господарювання вже тривалий час знаходиться у колі інтересів багатьох вчених. Невпинний розвиток технологій, науки та в цілому технічного прогресу стимулює подальшу необхідність використання новітніх підходів до створення кінцевого продукту, а також до сутності самого продукту як такого.

Підприємництво та інновації – ось основні чинники забезпечення економічного зростання підприємства в умовах глобалізації [1]. У цій праці автор підкреслює, що підприємництво – це перший крок, а інноваційний процес – це метод роботи сучасної економіки. Сучасний світ підприємництва функціонує у складних умовах трансформації виробничих та збутових процесів, зокрема через такі виклики сьогодення, як пандемії та зміна багатьох користувацьких уподобань та потреб через зміни у навколишньому економічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питання впровадження інновацій у підприємницький процес займалися багато вчених як закордоном, так і в Україні. Зокрема, Базилевич В.М., Вовк Л.В., Друкер П., Івченкова О. Ю., Крикуненко К. М., Нежиборець В., Шумпетер Й. тощо. Вчені відзначають велику роль інноваційного підприємництва у процесі економічного зростання, як стратегічну складову розвитку національної економіки та як організаційно-економічну систему стратегічного розвитку підприємства чи окремої галузі.

Невирішені складові загальної проблеми. Незважаючи на істотну глибину розробок, представлених у низці праць, присвячених інноваційному підприємству, все ж таки є напрямки для подальшого вивчення зазначеного питання, зокрема через надшвидкий розвиток сучасного світу, який зумовлює новітні умови функціонування підприємства.

Формулювання цілей статті. Автором у [2] підкреслено, що сьогодні починається так званий етап «Індустріалізації 4.0», який охоплюватиме нові площини функціонування світу. «Третя (цифрова) революція, яка почалася в другій половині минулого століття, характеризується розвитком інформаційно-

комунікаційних технологій, автоматизацією та роботизацією виробничих процесів тощо. Характерні риси «Індустріалізації 4.0» – це повністю автоматизовані виробництва, на яких управління всіма процесами здійснюватиметься в режимі реального часу і з урахуванням мінливих зовнішніх умов. Важливу роль відіграватимуть (та вже й сьогодні відіграють) інтернет-технології, що забезпечать комунікації між персоналом та обладнанням. Підприємства вироблятимуть продукцію відповідно до вимог індивідуального замовника, оптимізуючи собівартість виробництва. Тому актуальним питанням є розгляд новітньої ролі інноваційного підприємництва в умовах прийдешнього укладу функціонування економіки та світового господарства. Зокрема, у рамках даної статті буде розглянуто важливу роль архітектури інноваційного простору підприємницької діяльності як важливої складової інноваційного розвитку сучасного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі поняття «підприємництво» з'явилося на початку XVIII століття. Цей термін трактували як особливий тип господарювання з використанням нових можливостей виробництва товарів і послуг на основі інновацій та залучення ресурсів із різних джерел. Сучасне розуміння підприємництва базується на принципі справедливості, дотримання прав людини, намаганні принести користь людству, що й відрізняє підприємництво від бізнесу, який означає будь-який вид економічної діяльності, навіть протизаконний [3]. Але первісно зазначений принцип використання інновацій існує й досі – через багато років та за різних технологічних укладах.

Інноваційну діяльність можна сміливо називати таким інструментом підприємництва, який супроводжує зазначену діяльність з моменту її виникнення, тому що у тій або іншій мірі елементи новизни завжди були присутні у діяльності підприємця. Але саме сьогодні активне формування підприємницького середовища, яке розвивається у швидкозмінних умовах економічного середовища, потребує розбудови новітньої архітектури інноваційного простору підприємницької діяльності.

Використання терміну «архітектура» у економічній сфері виправдано тим, що складні економічні процеси та складові економічного середовища слід розглядати як організаційну структуру, структуру каналів продажів і функціональну модель підприємства, документи, що використовуються в процесі розробки і реалізації продуктів тощо.

Архітектура управлінської діяльності підприємства – це найбільш загальне і всебічне уявлення підприємства, як господарюючого суб'єкта, що має короткострокові і довгострокові цілі ведення своєї основної діяльності, певну місією на регіональному і світовому ринку, і стратегією розвитку, зовнішні і внутрішні ресурси, необхідні для виконання місії і досягнення поставлених цілей, а також сформовані правила ведення основної діяльності (бізнесу).

Як було зазначено вище, число змін у зовнішньому середовищі нарастає зі значною швидкістю, і тому вимоги до адаптивності підприємства до умов ринку постійно зростають. Інноваційність як напрямок розвитку сучасного підприємства накладає відбиток на певні усталені господарські процеси підприємства. Тому у межах загального управління підприємством слід виділити управління архітектурою інноваційного простору підприємницької діяльності.

«Архітектура підприємства встановлює шлях до досягнення місії організації завдяки оптимальному функціонуванню її ключових бізнес-процесів» [4]. Одним з ключових бізнес-процесів і виступає інноваційна діяльність. Узгодженість елементів інноваційного простору підприємства збільшує її адаптивність, що в даний час є важливим фактором в конкурентній боротьбі.

Для управління архітектурою інноваційного простору підприємницької діяльності використовуються такі кроки:

- опис існуючої архітектури,
- проектування цільового стану архітектури,
- формування плану переходу від існуючої до цільової архітектури інноваційного простору підприємницької діяльності.

При цьому на першому етапі основною складністю є визначення того, які елементи архітектури і в якому обсязі потрібно описувати.

Й. Шумпетер пропонує таке бачення сутності інноваційного середовища в класичній теорії інновацій, яке під інноваційним середовищем розуміє сукупність наступних систем:

- системи інноваційного підприємництва;
- системи техніко-технологічних розробок;
- системи науки і освіти [5].

В рамках окремого підприємства вказані елементи мають сформувати структуру, яка б і представляла собою архітектуру інноваційного простору підприємницької діяльності. Зокрема, укрупнену сукупність таких підсистем представлено на рис. 1.

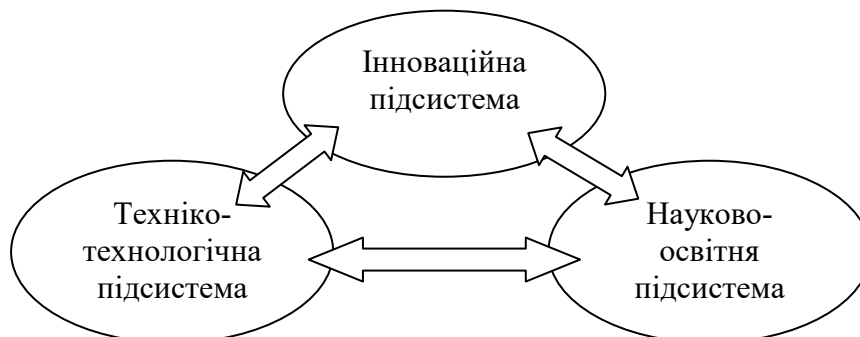

Рис. 1. Підсистеми інноваційного простору

Інноваційна підсистема враховує матеріальні потоки, спрямовані на розробку та впровадження інновацій, значні інформаційні та когнітивні потоки тощо. Техніко-технологічний розвиток повинен розглядатись як базова складова інноваційного розвитку, тому що ефективність функціонування вітчизняних промислових підприємств в сучасних умовах неможлива без застосування прогресивних технологій, новітньої техніки та інноваційної організації ведення бізнесу.

Постійний техніко-технологічний розвиток підприємства забезпечить його високі конкурентні переваги на ринку та дозволить ефективно здійснювати виробничу діяльність [6].

Система науки та освіти як складова архітектури інноваційного простору підприємницької діяльності враховує в собі не лише знання, які персонал отримав в закладах освіти, а й внутрішню наукову діяльність та освітні програми для працівників підприємства. Процес створення архітектури інноваційного простору підприємства передбачає розподіл цього процесу за стадіями життєвого циклу (рис. 2).

Рис. 2. Стадії життєвого циклу процесу створення архітектури інноваційного простору

Взагалі, ідея інноваційного простору є фундаментальною для економіки і підприємництва, так як вона відображає сутність глибинних змін, які тривають в економічному та соціальному розвитку людства [7]. Ці зміни, зокрема, викликані трансформацією цивілізації до засад «індустріалізації 4.0», впровадження якої засновано саме на інноваційному оновленні суспільства та його систем.

Висновки з проведеного дослідження. Зазначимо, що основним завданням при управлінні архітектурою інноваційного простору підприємства є синхронізація всіх елементів між собою. При цьому однією з ключових завдань є взаємозв'язок загальної бізнес-архітектури підприємства та архітектури інноваційного простору з одного боку через документування, вдосконалення та стандартизацію бізнес-процесів, а з іншого через опис елементів інноваційної архітектури на логічному рівні, у обов'язковому взаємозв'язку з бізнес-процесами підприємства тощо.

Перелік посилань

1. Нежиборець В. Інноваційне підприємництво як складова економічного зростання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 1. С. 63–71.

2. Солопун Н. М., Пономарьова Н. В. Сучасний погляд на інвестиції як на есенціальну частину бізнес-активності. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2020. № 24. С. 203–213.

3. Живко З. Б. Підходи до тлумачення понять «підприємництво» та «підприємницька діяльність» через призму функцій економічної системи. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. Вип. 9. С. 31–34. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2012_9_9 (дата звернення: 25.10.2020).

4. Trends in Enterprise Architecture. URL : <http://ce.sharif.edu/courses/87-88/1/ce448/resources/root/eap-trend2005.pdf> (дата звернення: 25.10.2020).

5. Шумпетер Й. Теория экономического развития. М. : Эксмо, 2007. 864 с.

6. Омельченко А. І. Технологічний розвиток як складова інноваційного розвитку промислового підприємства. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2016. № 13. С. 514–521. URL : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/18435> (дата звернення: 27.10.2020).

7. Воейкова О. Б., Лячин В. И. Категориальное определение инновационного пространства. *Вестник СибГАУ*. 2015. Том 16, № 4. С. 1014–1021.

References

1. Nezhyborets', V., (2014), Innovative entrepreneurship as a component of economic growth [Innovatsiynе pidpryyemnytstvo yak skladovoho ekonomichnoho zrostannya], *Theory and practice of intellectual property*, No 1, P. 63–71.

2. Solopun, N. M., Ponomar'ova, N. V. (2020), A modern view of investment as an essential part of business activity [Suchasnyy pohlyad na investytsiyi yak na esentsial'nu chastynu biznes-aktyvnosti], *Problems and perspectives of entrepreneurship development*, No 24, P. 203–213.

3. Zhivko, Z. B., (2012), Approaches to the interpretation of the concepts of «entrepreneurship» and «entrepreneurial activity» through the prism of the functions of the economic system [Pidkhody do tлумachennya ponyat' «pidpryyemnytstvo» ta «pidpryyemnyts'ka diyal'nist'» cherez pryzmu funktsiy ekonomichnoyi systemy], *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, No 9, P. 31-34, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2012_9_9 (last accessed 25.10.2020).

4. Trends in Enterprise Architecture, available at: <http://ce.sharif.edu/courses/87-88/1/ce448/resources/root/eap-trend2005.pdf> (last accessed 25.10.2020).

5. Schumpeter, J. (2007), *The Theory of Economic Development* [Teoriya ekonomicheskogo razvitiya], Moscow: Eksmo, 864 p.

6. Omelchenko, A. I., (2016), Technological development as a component of innovative development of an industrial enterprise [Tekhnolohichnyy rozvytok yak skladova innovatsiynoho rozvytku promysloвого pidpryyemstva], *Economic Bulletin*

of NTUU "KPI", No 13, P. 514–521, available at: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/18435> (last accessed 29.10.2020).

7. Voyeykova, O. B., Lyachin, V. I. (2015), Categorical definition of the innovation space [Kategorial'noye opredeleniye innovatsionnogo prostranstva], *Newspaper SibGAU*, Vol. 16, No 4, P. 1014–1021.

РЕФЕРАТИ РЕФЕРАТЫ ABSTRACTS

УДК 658.5+338.1; JEL Classification: M13:M21:O32

Сідельнікова І. В., Солопун Н.М. ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Мета: У запропонованій роботі розглянуто важливу роль архітектури інноваційного простору підприємницької діяльності як важливої складової інноваційного розвитку сучасного підприємства. За умов переходу суспільства до наступного етапу розвитку технологій та умов ведення економічної діяльності підприємство має розробляти новітні адаптивні підходи до пристосування власної підприємницької діяльності до вимог сьогодення.

Методика дослідження: метод діалектичного пізнання – для гнучкого, критичного та послідовного розгляду теоретичних питань інновацій та підприємницької діяльності; метод абстрагування – для відокремлення від другорядних ознак питань, що вивчаються, з паралельним виділенням тих властивостей, які є суттєвими для запропонованого дослідження; метод теоретичного узагальнення та загально логічні прийоми пізнання – для розгляду наявної наукової інформації щодо вказаного питання.

Результати дослідження: Основним завданням в управлінні архітектурою інноваційного простору підприємства є синхронізація всіх елементів між собою. При цьому одним з ключових завдань є взаємозв'язок загальної бізнес-архітектури підприємства та архітектури інноваційного простору. У рамках даної статті розглянуто вагому роль архітектури інноваційного простору підприємницької діяльності як важливої складової інноваційного розвитку сучасного підприємства.

Наукова новизна: у якості наукової новизни пропонується побудова архітектури інноваційного простору як складової інноваційної діяльності підприємства; систематизовано підсистеми інноваційного простору. Крім того, у якості наукової новизни виступає пропозиція розглядати процес створення архітектури інноваційного простору підприємства через розподіл його за стадіями життєвого циклу.

Практична значущість результатів проведеного дослідження полягає у тому, що удосконалені аспекти теорії інновацій нададуть змогу адаптувати діяльність підприємства з впровадження інновацій до зовнішніх умов. За допомогою вірно побудованої архітектури інноваційного простору підприємство матиме змогу більш чітко прописувати бізнес-процеси, пов'язані з інноваційними проектами. Така архітектура допомагає синхронізувати елементи інноваційного характеру між собою та

ув'язувати їх із загальною структурою підприємства. При цьому однією з ключових завдань є взаємозв'язок загальної бізнес-архітектури підприємства та архітектури інноваційного простору з одного боку через документування, вдосконалення та стандартизацію бізнес-процесів, а з іншого через опис елементів інноваційної архітектури на логічному рівні, у обов'язковому взаємозв'язку з бізнес-процесами підприємства тощо.

Ключові слова: архітектура інноваційного простору підприємства; життєвий цикл; інновація; бізнес-архітектура; підприємництво.

УДК 658.5+338.1; JEL Classification: M13:M21:O32

Сидельникова И. В., Солопун Н. М. ИННОВАЦИОННОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО КАК НАПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель: В предлагаемой работе рассмотрена важная роль архитектуры инновационного пространства предпринимательской деятельности как важной составляющей инновационного развития современного предприятия. В условиях перехода общества к следующему этапу развития технологий и условий ведения экономической деятельности предприятие должно разрабатывать новейшие адаптивные подходы приспособления собственной предпринимательской деятельности к требованиям современности. **Методика исследования:** метод диалектического познания – для гибкого, критического и последовательного рассмотрения теоретических вопросов инноваций и предпринимательской деятельности; метод абстрагирования – для отделения от второстепенных признаков изучаемых вопросов, с параллельным выделением тех свойств, которые являются существенными для предлагаемого исследования; метод теоретического обобщения и общелогические приемы познания – для рассмотрения имеющейся научной информации по указанному вопросу. **Результаты исследования:** Основной задачей при управлении архитектурой инновационного пространства предприятия является синхронизация всех элементов между собой. При этом одной из ключевых задач является взаимосвязь общей бизнес-архитектуры предприятия и архитектуры инновационного пространства. В рамках данной статьи рассмотрена весомая роль архитектуры инновационного пространства предпринимательской деятельности как важной составляющей инновационного развития современного предприятия. **Научная новизна:** в качестве научной новизны предлагается построение архитектуры инновационного пространства как составляющей инновационной деятельности предприятия; систематизированы подсистемы инновационного пространства. Кроме того, в качестве научной новизны предлагается рассматривать процесс создания архитектуры инновационного пространства предприятия через распределение его по стадиям жизненного цикла. **Практическая значимость** результатов проведенного исследования заключается в том, что усовершенствованные аспекты теории инноваций предоставят возможность адаптировать

деятельность предприятия по внедрению инноваций к внешним условиям. С помощью правильно построенной архитектуры инновационного пространства предприятие сможет более четко прописывать бизнес-процессы, связанные с инновационными проектами. Такая архитектура помогает синхронизировать элементы инновационного характера между собой и увязывать их с общей структурой предприятия. При этом одной из ключевых задач является взаимосвязь общей бизнес-архитектуры предприятия и архитектуры инновационного пространства с одной стороны с помощью документирования, совершенствования и стандартизации бизнес-процессов, а с другой – с помощью описания элементов инновационной архитектуры на логическом уровне, в обязательной взаимосвязи с бизнес-процессами предприятия.

Ключевые слова: архитектура инновационного пространства предприятия; жизненный цикл; инновация; бизнес-архитектура; предпринимательство.

UDC 658.5+338.1; JEL Classification: M13:M21:O32

Sidelnikova I.V., Solopun N.M. INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP AS A DIRECTION OF A MODERN ENTERPRISE DEVELOPMENT

Purpose: The proposed article will consider the important role of the architecture of the innovative space of entrepreneurial activity as an important component of modern enterprise innovative development. With the transition of society to the next stage of technology development and economic conditions, the company must develop the latest adaptive approaches to adapting its own business to today's requirements. **Methodology of Research** Dialectical cognition method are used for flexible, critical and consistent consideration of theoretical issues of innovation and entrepreneurship; abstraction method are used for separating from the minor features of the studied issues, with a parallel selection of those properties that are essential for the proposed study; theoretical generalization and generally logical techniques of cognition are used for considering the available scientific information on this issue. **Findings:** The main task in managing the architecture of the innovation space of the enterprise is the synchronization of all elements with each other. At the same time, one of the key tasks is the relationship between the overall business architecture of the enterprise and the architecture of the innovation space. In the framework of this article the important role of the architecture of the innovative space of entrepreneurial activity as an important component of the innovative development of a modern enterprise is considered. **Originality:** as a scientific novelty the construction of architecture of innovation space as a component of innovative activity of the enterprise is offered; systematized subsystems of innovation space. In addition, as a scientific novelty is a proposal to consider the process of creating an architecture of innovative space of the enterprise through its distribution by stages of the life cycle. **Practical value** of the study results is that the improved aspects of the theory of innovation will allow to adapt the activities of the enterprise to implement innovations to external conditions. With a well-constructed architecture of the

innovation space, the company will be able to define more clearly the business processes associated with innovation projects. This architecture helps to synchronize the innovative elements with each other and link them to the overall structure of the enterprise. At the same time, one of the key tasks is the relationship between the overall business architecture of the enterprise and the architecture of the innovation space on the one hand through documentation, improvement and standardization of business processes, and on the other – through the description of elements of innovation architecture at the logical level, communication with business processes of the enterprise, etc.

Keywords: enterprise innovation space architecture; life cycle; innovation; business architecture; entrepreneurship.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Сідельнікова Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку, м. Харків, Україна; e-mail: sidelnikova1953@gmail.com; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5584-0037>. Моб. 067-604-07-70

Сидельникова Ирина Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды, профессор кафедры экономической теории, финансов и учета, г. Харьков, Украина.

Sidelnikova Iryna – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Kharkiv National Pedagogical University named after H.S. Skovoroda, Professor of the Department of Economic theory, Finance and Accounting, Kharkiv, Ukraine.

Солопун Наталія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: solopunnataliya@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8958-9303>. Моб. 066-049-09-17.

Солопун Наталья Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, доцент кафедры экономики и предпринимательства, г. Харьков, Украина.

Solopun Nataliya – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Kharkov National Automobile and Highway University, Associate Professor at the Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.